

บทเรียนจากธนาคารนครหลวงไทย : การดำรงอยู่ของปลิงดูดเลือดสังคม

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

'ด่วน สั่งจับวิศิษฐ์ ข้อเบงค์ 200 ล้าน'

พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ เส้นทางเศรษฐกิจ ฉบับวันที่ 19-25 กันยายน 2526
ข้างต้นนี้ก่อให้เกิดความสับสนสะเทือนแก่วงการธนาคารไทยไม่น้อย

หนังสือพิมพ์ดังกล่าวรายงานข่าวว่า ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ได้แจ้งความ
ต่อกองบังคับการกองปราบปราม กรมตำรวจ เพื่อให้ดำเนินคดีกับนายวิศิษฐ์ ศรีสมบูรณ์ อดีต
กรรมการผู้จัดการธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ในข้อหาข้อโกงทรัพย์สินของธนาคาร มูลค่า
เกือบ 200 ล้านบาท โดยกล่าวหาว่า นายวิศิษฐ์ได้ใช้อำนาจหน้าที่ในขณะที่ดำรงตำแหน่ง
กรรมการผู้จัดการ ปลอมเงินกู้แก่สมัครพรรคพวกเพื่อกว้านซื้อที่ดิน และรับจำนองที่ดินในราคาสูง
เกินกว่าที่ควร จนก่อให้เกิดความเสียหาย และทำให้ธนาคารมีปัญหาการขาดสภาพคล่อง
การปล่อยสินเชื่อในรูปแบบดังกล่าวนี้ ทำให้ธนาคารนครหลวงไทยต้องเสียหายคิดเป็นมูลค่า
ประมาณ 200 ล้านบาท

รายงานข่าวแจ้งว่า กองบังคับการกองปราบปรามได้พิจารณาและตรวจสอบ
หลักฐานการแจ้งความดังกล่าวนี้ และวินิจฉัยว่า คดีมีมูล แต่ยังไม่สามารถดำเนินคดีได้ เนื่องจาก
นายวิศิษฐ์เดินทางไปพำนักอยู่ในสหรัฐอเมริกา

เหตุเกิดเมื่อปลิงดูดปลิง

บาดแผลเหวอะหะของธนาคารนครหลวงไทย จำกัด จะไม่ปรากฏผู้สลายตา
สาธารณชนเลย หากไม่มีความขัดแย้งในผลประโยชน์ภายในธนาคาร การเปลี่ยนแปลงสภาพ
การถือหุ้นภายในธนาคารแห่งนี้ในรอบปีเศษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นเหตุให้ตระกูลมหาดำรงศ์กุลกลายเป็น
เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่นั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นที่มีการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับ
สำคัญภายในธนาคาร ในการนี้ ปรากฏว่า ตระกูลมหาดำรงศ์กุลได้ดึงนายบุญชู โรจนเสถียร
เข้าไปช่วยปฏิรูประบบการบริหารภายใน ขณะเดียวกัน ก็พยายามผลักดันให้นายวิศิษฐ์
ศรีสมบูรณ์ออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ

แต่แล้วเมื่อนายวิศิษฐ์ ศรีสมบูรณ์ ลาออกจากตำแหน่ง แทนที่กลุ่มมหาดำรงค์กุล จะปล่อยให้ทีมงานของนายบุญชูมีอำนาจในการบริหารอย่างเต็มที่ กลับขยักอำนาจไว้ แล้วแต่งตั้งสมาชิกในตระกูลมหาดำรงค์กุลประกบที่ทีมงานของนายบุญชูในตำแหน่งสำคัญต่างๆ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมหาดำรงค์กุลกับทีมงานของนายบุญชู โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างนายชัยโรจน์ มหาดำรงค์กุล กับนายวิศิษฐ์ เริ่มปรากฏสู่สาธารณชน เมื่อต่างฝ่ายต่างโจมตีซึ่งกันและกันในหน้าหนังสือพิมพ์ จนเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า ธนาคารนครหลวงไทย แทนที่จะเป็นสวรรค์ของนายบุญชูในเบื้องปลายแห่งชีวิต กลับกลายเป็นหลุมฝังศพไปเสียแล้ว

ในขณะที่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมหาดำรงค์กุลกับทีมงานของนายบุญชูกำลังปะทุสู่จุดสุดยอดนั่นเอง ผู้บริหารชุดใหม่ก็พบว่า มีความไม่ชอบมาพากลจากการดำเนินการของผู้บริหารชุดเดิมเป็นอันมาก จนในที่สุดธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์บางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เพิ่มทุนดำเนินการจาก 500 ล้านบาทเป็น 1,000 ล้านบาท ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่อง พร้อมกันนั้นก็ให้ธนาคารรายงานภาวะหนี้สินและทรัพย์สินทุกวัน รวมตลอดทั้งห้ามเปิดสาขาใหม่และห้ามจ่ายเงินปันผล เนื่องจากพบว่า มีการทำบัญชีพรางตา ด้วยการนำดอกเบี้ยของหนี้ที่สูญไปแล้วมานับเป็นรายได้ของธนาคาร แม้ว่านายบุญชูจะนำผู้บริหารธนาคารนครหลวงไทย จำกัด เข้าพบนายบุญกุล ประจวบเหมาะ เพื่อให้ผ่อนคลายนโยบายสินเชื่อเข้มงวดเหล่านี้ แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยก็หาได้ผ่อนปรนให้แต่ประการใดไม่ (ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 20 กรกฎาคม 2526)

เส้นทางของปลิงดูดเลือดสังคมในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

การที่นายธนาคารพาณิชย์และผู้บริหารระดับสูงในธนาคารพาณิชย์นำเงินฝากของประชาชนไปใช้หาผลประโยชน์ส่วนตัว มิได้เพิ่มมีในกรณีของธนาคารนครหลวงไทย จำกัด นั้นเท่านั้น หากทว่าได้มีมาแล้วเป็นเวลายาวนาน

เมื่อสองทศวรรษที่แล้ว ได้เกิดกรณีธนาคารเกษตร จำกัด และธนาคารมณฑล จำกัด ซึ่งปรากฏว่า นายธนาคารพาณิชย์ของธนาคารทั้งสองนี้ได้นำเงินฝากของประชาชนไปใช้หาผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อหมุนเงินไม่ทัน ก็เป็นเหตุให้ธนาคารขาดเงินสำรองที่จะจ่ายให้แก่ลูกค้า ความเชื่อมั่นในระบบธนาคารพาณิชย์เริ่มเสื่อมคลาย จนเป็นเหตุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเข้าไปสู่สถานการณ์ไว้ และในที่สุดก็ได้ดำเนินการรวมธนาคารเกษตร จำกัด และธนาคารมณฑล จำกัด เข้าด้วยกัน โดยรัฐบาลกลายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ซึ่งกลายมาเป็นธนาคารกรุงไทย จำกัด ในปัจจุบัน

เมื่อทศวรรษที่แล้ว มีปรากฏการณ์ทำนองเดียวกับธนาคารเกษตรและธนาคาร
มณฑลเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เกิดแก่ธนาคารไทยพัฒนา จำกัด ซึ่งบัดนี้ได้กลายมาเป็นธนาคาร
มหานคร จำกัด นายสมบุรณ์ นันทาภิวัฒน์ กรรมการผู้จัดการธนาคารแหลมทอง จำกัด และ
ประธานสมาคมธนาคารไทยได้เคยให้สัมภาษณ์นิตยสารดอกเบี๋ย (ฉบับเดือนกรกฎาคม 2525)
เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

‘...อย่างไทยพัฒนาฯนี้ บอกตรงๆถ้าไม่ได้ผม เป็นเศษกระดาษไปนาน
แล้ว ตอนนั้นแบงก์ไทยพัฒนาทุนไม่พอ ผมก็ประชุมพวกแบงก์ เขามีมติให้เข้าไป
ตรวจบัญชียอดลูกหนี้ยอดเจ้าหนี้ทั้งหมด ผมบอกว่ามีอย่างเดียวคือ ต้องเพิ่มทุน
ตอนนั้น 72 ล้าน อีก 28 ล้าน พวกเราควักกระเป๋ากัน สมาคมแบงก์ช่วยกัน
เราเอาหุ้นของผู้ถือหุ้นใหญ่มาเป็นประกันเลย ตอนนั้นผู้ถือหุ้นใหญ่คือใคร รู้ไหม
จอมพลประภาส จารุเสถียร ทุกคนบอกผมบ้า ไปยึดหุ้นเขาได้ยังไง ผมบอกไป
บอกคุณประภาส จะให้หุ้นเป็นเศษกระดาษหรือเปล่า ผมใช้เวลา 4-5 ปี...’

ในปี 2525 บาดแผลอันเว่อหวะในธนาคารเอเชีย จำกัด ก็ถูกเปิดโปงโดยกลุ่ม
ผู้ถือหุ้นใหญ่ในธนาคารนี้ ความขัดแย้งระหว่างตระกูลเอื้อชูเกียรติกับตระกูลคณธามานนท์ได้ก่อ
ให้เกิดสงครามระหว่างตระกูลขึ้น แต่เดิมนั้น ผู้ถือหุ้นใหญ่ในธนาคารเอเชีย จำกัด มีอยู่เพียง 3
กลุ่ม คือ กลุ่มเอื้อชูเกียรติ กลุ่มเดชะไพฑูริย์ และกลุ่มคณธามานนท์ ครั้นในการประชุมใหญ่
ประจำปี 2521 กลุ่มเอื้อชูเกียรติด้วยความร่วมมือของกลุ่มเดชะไพฑูริย์ได้พากันเข้าสมาชิกของ
ตระกูล คณธามานนท์ออกจากตำแหน่งบริหารที่สำคัญๆ และตามติดด้วยการล้างสายใยของกลุ่ม
คณธามานนท์ในธนาคารแห่งนี้ ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่ตระกูลคณธามานนท์เป็นอันมาก

และแล้วสายใยแห่งความอดทนของกลุ่มคณธามานนท์ก็ขาดสะบั้นลงในปี
2525 เมื่อเป็นที่แน่ชัดว่า ผลประโยชน์ของตนในธนาคารเอเชีย จำกัด กำลังหลุดลอบไป กลุ่ม
คณธามานนท์ลงทุนโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์เปิดโปงการดำเนินกิจการอันไม่ชอบมาพากล
ภายในธนาคารเอเชีย จำกัด สงครามโฆษณาฆ่าระหว่างตระกูลเอื้อชูเกียรติกับตระกูลคณธามานนท์
มีอายุไม่ถึงเดือน ก็จบสิ้นลงด้วยการไกล่เกลี่ยของสมาคมธนาคารไทยและธนาคารแห่งประเทศไทย

จากการตรวจสอบบัญชีในธนาคารเอเชีย จำกัด พบว่า ทั้งตระกูลเอื้อชูเกียรติ
และตระกูลคณธามานนท์ต่างอาศัยธนาคารเอเชีย จำกัด เป็นฐานสนับสนุนทางการเงินแก่ธุรกิจ
อุตสาหกรรมของตนด้วยกันทั้งสองฝ่าย เมื่อธนาคารเอเชีย จำกัด ซึ่งการบริหารถูกยึดกุมโดย
ตระกูลเอื้อชูเกียรติได้ทวงถามให้กลุ่มคณธามานนท์ชำระหนี้ กลุ่มคณธามานนท์จึงรู้สึกเจ็บแค้น

เป็นอันมาก และเปิดโปงให้สาธารณชนทราบว่า กลุ่มเอื้อชูเกียรติได้กู้เงินจากธนาคารเอเชีย จำกัด ไปประกอบธุรกิจของตนเช่นเดียวกัน

ในที่สุด ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ชี้ขาดให้ทั้งตระกูลเอื้อชูเกียรติและตระกูล คณธามานนท์ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยตัดเทียมกัน กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายจะต้องชำระหนี้คืนแก่ธนาคารเอเชีย จำกัดภายใน 5 ปี โดยจะหักเงินเข้าธนาคารแบ่งเป็นงวดๆ งวดละ 6 เดือน รวม 10 งวด หรือเท่ากับงวดละ 10% ของหนี้สินทั้งหมด หนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 3 กรกฎาคม 2525 รายงานข่าวว่า ตระกูลคณธามานนท์เป็นหนี้ธนาคารเอเชีย จำกัด เพียงร้อยละ กว่าล้านบาท ในขณะที่ตระกูลเอื้อชูเกียรติเป็นหนี้ไม่ต่ำกว่าพันล้านบาท

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยได้ให้บทเรียนแก่เราว่า นายธนาคารพาณิชย์ได้ใช้ ธนาคารพาณิชย์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ สามัญของสัตว์เศรษฐกิจทั้งหลาย แต่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลดังกล่าวนี้ ในหลาย ต่อหลายกรณีได้ก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคม ทั้งนี้ปรากฏว่า เมื่อธุรกิจของนายธนาคารพาณิชย์ เหล่านี้ประสบวิกฤติการณ์ทางการเงิน ฐานะของธนาคารพาณิชย์ในความควบคุมก็พลอย สั่นคลอนไปด้วย ซึ่งเป็นผลเสียแก่ประชาชนเจ้าของเงินฝากผู้ไม่รู้อิโหนอิเห่น

การหาผลประโยชน์จากสถาบันการเงินในความควบคุมมิได้เกิดเฉพาะ ในธนาคารพาณิชย์เท่านั้น หากทว่ายังเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในบริษัทเงินทุนอีกด้วย นับตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา ผู้บริหารบริษัทเงินทุนหลายต่อหลายบริษัทได้ใช้เงินฝากของประชาชนไปหา ผลประโยชน์ด้วยวิธีการอันมิชอบ จนบริษัทต้องอยู่ในฐานะล้มละลาย

ธาตุแท้ของสัตว์เศรษฐกิจ

ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประพฤติกรรมกรรมการแสวงหาผลประโยชน์ของนาย ธนาคารพาณิชย์ เราต้องทราบข้อเท็จจริงที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจที่สามารถใช้อำนาจในการปฏิบัติอย่าง ล้ำเอียงแก่ลูกค้า และได้มีการใช้อำนาจดังกล่าวนี้จนเป็นปกติวิสัย ในกรณีของการประกอบธุรกิจ ชนิดอื่น การซื้อขายสินค้าและบริการต่างๆจะเกิดขึ้นเสมอ หากราคาและคุณภาพของสินค้าหรือ บริการนั้นๆ ตลอดจนเงื่อนไขแห่งการซื้อขายเป็นที่พอใจทั้งฝ่ายผู้ซื้อและฝ่ายผู้ขาย แต่ในกรณีของ ธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารพาณิชย์ตามข้อเท็จจริงมิได้เปิดขายบริการแก่สาธารณชนโดยทั่วไป แต่สามารถที่จะเลือกให้ใครก็ได้ หรือเลือกที่จะไม่ให้ใครก็ได้ จริงอยู่ แม้วิสาหกิจอื่นๆจะมี

อำนาจที่จะเลือกปฏิบัติอย่างลำเอียงต่อลูกค้าของตนได้เช่นกัน แต่โดยทั่วไปไม่ผู้ได้ใช้อำนาจดังกล่าวนี้

ประการที่สอง นายธนาคารพาณิชย์และผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ระดับสูง ล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ในธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมต่างๆทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เอง นายธนาคารพาณิชย์จึงเลือกที่จะให้กู้แก่ธุรกิจที่ตนมีผลประโยชน์อยู่ โดยที่หากมีการประเมินโดยหลักเกณฑ์ อันชอบธรรมอาจไม่มีเหตุผลที่จะจัดสรรเงินกู้นั้น เนื่องจากความเสี่ยงมีมากเกินไป และในบางกรณีอาจเลือกที่จะให้กู้แก่ธุรกิจที่ตนมีผลประโยชน์อยู่โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยในขณะเดียวกันก็คิดกันมิให้เงินกู้แก่ผู้ที่จะเข้าไปประกอบการในอุตสาหกรรมที่ตนเองมีผลประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว หรือในอุตสาหกรรมที่ตนกำลังมีโครงการที่จะขยายอาณาจักรแห่ง ผลประโยชน์

แม้ว่าข้อเท็จจริงจะปรากฏแก่สาธารณชนโดยทั่วไปว่า นายธนาคารพาณิชย์ ล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ในธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมต่างๆ แต่ดูเหมือนว่า นายธนาคารพาณิชย์ต่างพยายามที่จะกลบเกลื่อนข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ข้อที่น่าสนใจก็คือ นายธนาคารพาณิชย์มองนายธนาคารพาณิชย์ด้วยกันอย่างไร? ในประเด็นนี้ นายสมบุญรณ์ นันทาทวิวัฒน์ได้ให้ สัมภาษณ์นิตยสาร *ดอกเบี๋ย* (ฉบับเดือนกรกฎาคม 2525) ว่า

“...คุณต้องเข้าใจว่า ผมทำงานธนาคารอย่างเดียว ไม่มีธุรกิจอย่างอื่น แต่บางคนอาจจะว่า เอ๊ะ ผมเป็นกรรมการที่โน่นที่นี้เยอะเยอะ นั่นหมายความว่าอะไร การเป็นกรรมการนี้ ไม่ได้หมายความว่า เรามีธุรกิจนั้นเป็นหลัก ผมมีเหมือนกัน แต่ในนามของแบงค์ คือ ธนาคารไปถือหุ้นอยู่ ตอนที่เขาตั้งกิจการ เราก็ไปร่วมกับเขาไป ช่วยกันริเริ่มขึ้นมา 2% 3% เล็กๆน้อยๆ เพราะเขาอยากให้นายธนาคารเข้าไปถือด้วย เมื่อแบงค์เราเข้าไป เขาก็เชิญเข้าไปเป็นเกียรติ ไปให้คำปรึกษา ให้เป็นกรรมการ มันลักษณะนั้น เราไม่ได้ไปในฐานะเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นใหญ่หรือเข้าไปยุ่งในการบริหารงานธุรกิจด้านอื่น.... อย่างคุณบุญชูเขาอีกอย่างหนึ่ง เพราะคนละสไตล์ เขามีธุรกิจมีพรรคพวกของเขาที่จะช่วยกันทำ อันนั้นผมโนคอมเมนต์ ผมไม่เกี่ยวและผมไม่รู้ความจริงในเรื่องของเขา แต่ผมมีธนาคารอย่างเดียว ไม่ได้มีอย่างอื่น ...”

โดยเหตุที่นายธนาคารพาณิชย์ล้วนแล้วแต่จัดสรรเงินให้กู้แก่ธุรกิจของตนเอง โดยมีสมควรก็ดี หรือโดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าที่ควรจะเป็นก็ดี ผลก็คือ อัตรากำไรของกิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจึงมักต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และนายธนาคารพาณิชย์ โดยคำ

แนะนำของบรรดาลือลือนักวิชาการที่ยอมขายแม้แต่วิญญาณแห่งเสรีชน ก็มักจะหยิบยกตัวเลข อัตรากำไรของธนาคารพาณิชย์เพื่ออ้างเป็นประจักษ์พยานว่า ธนาคารพาณิชย์มิใช่ปลิงดูดเลือด สังคม นายชาติรี โสภณพนธิช กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 15 กันยายน 2525 ความตอนหนึ่งว่า

“..ธนาคารเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีขอบเขตการประกอบกรกว้างขวางทั่วประเทศ เพราะเป็นธุรกิจที่รวบรวมเงินเหลือใช้ของคนทั้งประเทศเข้าไว้ในแหล่งเดียวกัน และกระจายไปให้กับคนที่ไม่มีเงินไม่พอใช้ทั้งประเทศ กำไรที่เป็นตัวเงินจึงเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนกับเงินทุนที่ผู้ถือหุ้นต้องลงไปและจำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์ต้องรับผิดชอบแล้ว ธุรกิจธนาคารให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ ต่ำกว่าธุรกิจอื่นๆอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ผลกำไรงวดแรกของธนาคารกรุงเทพปีนี้ (2525) เป็นจำนวน 590 ล้านบาท คนเห็นตัวเลขก็ตกใจ แต่ลืมนึกไปว่า ผลกำไร 590 ล้านบาทเป็นผลกำไรที่ตกแก่ผู้ถือหุ้นจำนวนกว่า 17,000 คน เกิดจากเงินลงทุนเป็นจำนวนถึง 7,633 ล้านบาท และเกิดจากเงินหมุนเวียนเป็นจำนวนถึง 157,255 ล้านบาท อัตราผลตอบแทนต่อเงินลงทุนจะเท่ากับร้อยละ 7.7 ต่อครึ่งปี หรือประมาณร้อยละ 15.4 ต่อปี จะเห็นได้ว่า อัตราผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นได้รับไม่สูงไปกว่าอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล..”

ประชาชนผู้ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของธนาคารพาณิชย์และผลประโยชน์ของบรรดานายธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายอาจหลงลมปากคำให้สัมภาษณ์ของนายชาติรีดังกล่าวข้างต้นนี้ แต่สำหรับผู้ที่ยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า บรรดานายธนาคารพาณิชย์ทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ในธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมต่างๆ ย่อมเข้าใจโดยถ่องแท้ได้ว่า กิจการธนาคารพาณิชย์มีอาจมีอัตรากำไรสูงได้ ในเมื่อนายธนาคารพาณิชย์ได้ใช้ธนาคารพาณิชย์เป็นฐานสำหรับการหล่อเลี้ยงให้ธุรกิจของตนเจริญเติบโต และผลประโยชน์ของนายธนาคารพาณิชย์ภายนอกกิจการธนาคารพาณิชย์มีจำนวนมหาศาลกว่าผลประโยชน์ในธนาคารพาณิชย์มากมายนัก

เมื่อเร็วๆนี้ บริษัท วังเพชรบูรณ์ จำกัด ของกลุ่มเตชะไพบูลย์ ขณะการประมูล การพัฒนาที่ดินบริเวณวังเพชรบูรณ์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้าง ศูนย์กลางการค้านานาชาติ มีผู้เขียนจดหมายถึงผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยผ่านหนังสือพิมพ์ ประชาชาติธุรกิจ ความตอนหนึ่งว่า

“...การที่กรรมการและประธานของธนาคารศรีนครฯได้ร่วมกันตั้งบริษัทขึ้นเพื่อดำเนินงานนี้ ท่านคิดว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสมแล้วหรือ เงินฝากของธนาคาร

ก็คือ เงินฝากของประชาชน แต่ธนาคารได้ให้กรรมการเอาสิทธิประโยชน์มาเพื่อสร้างความร่ำรวยให้แก่เฉพาะกลุ่มของตนเช่นนี้ ถ้าทุกธนาคารต่างรุมกันเอาเงินของธนาคารมาทำธุรกิจในการการค้าแข่งกับเอกชน ซึ่งเขาไม่มีธนาคารอยู่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ไม่สามารถที่จะทำธุรกิจแข่งกับผู้บริหารธนาคารได้อย่างแน่นอน

พวกธนาคารอาจจะพูดแก้ตัวว่า ไม่ได้ใช้เงินของธนาคารภายในประเทศ โดยจะกู้จากต่างประเทศทั้งหมด การกล่าวเช่นนี้เป็นการกล่าวแก้แค้นมากกว่า การที่จะกู้เงินเขาได้จะต้องมีธนาคารภายในประเทศค้ำประกัน เขาจึงจะยอมให้กู้เงินได้ รู้สึกว่า ขณะนี้ทุกธนาคารได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกันในกิจการธุรกิจต่างๆ มากเกินไปแล้ว...” (ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2526)

การตีกรอบของกฎหมาย

ภายหลังจากที่นายธนาคารพาณิชย์ได้นำเงินฝากของประชาชนไปใช้เกื้อหนุนธุรกิจของตน จนก่อให้เกิดความสั่นคลอนแก่ระบบธนาคารพาณิชย์หลายต่อหลายกรณี ธนาคารแห่งประเทศไทยได้พยายามผลักดันให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยและเพื่อเสริมสร้างระบบการธนาคารพาณิชย์ให้มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น การแก้ไขดังกล่าวนี้สำเร็จลงด้วยการตราพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522

กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ได้มีมาตรการที่จะป้องกันมิให้นายธนาคารพาณิชย์นำเงินฝากของประชาชนไปหาผลประโยชน์โดยมิชอบ มาตรา 12(2) มีบทบัญญัติว่า ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อแก่กรรมการ หรือค้ำประกันการกู้ยืมเงิน หรือค้ำประกันการขาย ขายลด หรือขายช่วงลดตัวเงินของกรรมการ

นอกจากนี้ มาตรา 12 ทวิ ยังมีบทบัญญัติว่า การให้สินเชื่อหรือค้ำประกันการกู้ยืมเงินหรือค้ำประกันการขาย ขายลด หรือขายช่วงลดตัวเงิน แก่หรือเพื่อบุคคลหรือห้างหุ้นส่วนดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการให้สินเชื่อที่ผิดกฎหมาย

- (1) คู่สมรส
- (2) บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของกรรมการ
- (3) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่กรรมการ คู่สมรส หรือบุตร เป็นหุ้นส่วน
- (4) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่กรรมการ คู่สมรส หรือบุตรเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัด

ความรับผิด หรือเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดรวมกันเกินร้อยละ 30 ของทุนทั้งหมดของห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น

(5) บริษัทจำกัดที่กรรมการ คู่สมรส บุตร หรือห้างหุ้นส่วนสามัญตาม (3) หรือ (4) ถือหุ้นรวมกันเกินกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้แล้วทั้งหมด

แม้ว่ากฎหมายจะมีมาตรการป้องกันมิให้มีการนำเงินฝากของประชาชนไปหาผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เนื่องจากสัดส่วนของจำนวนหุ้นอันแสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจควบคุมจัดการตามที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับนี้อยู่ในเกณฑ์สูงจนเกินไป เพราะกฎหมายฉบับนี้ถือว่าผู้ที่ถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดเป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการ แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในบางกรณี การถือหุ้นเพียงร้อยละ 10-20 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ก็สามารถควบคุมการจัดการได้แล้ว

ด้วยเหตุนี้เอง นายธนาคารพาณิชย์ที่ต้องการหาผลประโยชน์จากเงินฝากของประชาชน ย่อมกระทำได้ด้วยการจัดตั้งบริษัทจำกัด โดยตนถือหุ้นต่ำกว่าร้อยละ 30 แล้วใช้อำนาจในฐานะกรรมการบริหารธนาคารจัดสรรเงินให้กู้แก่บริษัทนั้นๆ

นอกจากจะมีข้อห้ามเกี่ยวกับการจัดสรรเงินให้กู้และการค้าประกันเงินกู้ดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522 ยังมีมาตรการสำคัญซึ่งปรากฏในมาตรา 12 จัตวา (8) ดังมีบทบัญญัติว่า

“มาตรา 12 จัตวา ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ตั้งหรือยอมให้บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะดังต่อไปนี้เป็นที่กรรมการ ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ หรือที่ปรึกษาของธนาคารพาณิชย์

.....

(8) เป็นผู้จัดการ รองผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด ซึ่งคนหรือบุคคลตามมาตรา 12 ทวิ ถือหุ้นอยู่ เว้นแต่จะเป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของธนาคารพาณิชย์”

อย่างไรก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมิได้บังคับใช้มาตรการดังกล่าวนี้ มาก่อน แต่เพิ่งจะดำเนินการบังคับใช้ตามความปรากฏในหนังสือขอธนาคารแห่งประเทศไทยที่ ธปท. ญต. (ว) 736/2526 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2526 ซึ่งมีถึงผู้จัดการธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร

การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวนี้ หลังจากที่ได้ละเลยมาเป็นเวลา 5 ปีเศษ ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่นายธนาคารพาณิชย์เป็นอันมาก คนเหล่านี้คุ้นเคยกับระบบที่เกื้อกูลผลประโยชน์ของตน คุ้นเคยกับการใช้ธนาคารพาณิชย์เป็นเครื่องมือในการสร้างสายใย

แห่งการผูกขาดและในการสะสมทรัพย์สินคงคาร จึงยอมไม่พอใจอยู่เองที่เงื้อมมือแห่งกฎหมาย กำลังตีกรอบจำกัดฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ

หากนายธนาคารพาณิชย์เป็นเวไนยสัตว์ที่มีความสำนึกทางประวัติศาสตร์อยู่บ้าง ก็คงจะต้องยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า พฤติกรรมเยี่ยงสัตว์เศรษฐกิจของนายธนาคารพาณิชย์ที่ผ่านมาในอดีตได้มีส่วนในการทำลายเสถียรภาพของระบบการธนาคารพาณิชย์อย่างสำคัญ และหากกรณีเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นยอมไม่มีเหตุผลที่จะสนับสนุนให้รัฐบาลเข้าไปควบคุมกิจการธนาคารพาณิชย์อย่างรอบด้าน ดังมาตรการต่างๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522

กระแสน้ำแห่งประวัติศาสตร์เท่านั้นที่จะบอกแก่เราได้ว่า ธนาคารพาณิชย์แห่งใด กำลังเดินอยู่บนเส้นทางเดียวกับธนาคารเกษตร ธนาคารมณฑล ธนาคารไทยพัฒนา ธนาคารเอเชีย และธนาคารนครหลวงไทย

ใครจะเป็นนายธนาคารพาณิชย์คนต่อไปที่จะถูกเปิดโปงให้เห็นความฉ้อฉลต่อสังคม ?